

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО В АСПЕКТІ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬНОЇ ФОРМИ ПРАЦІ НА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ПРОСТОРИ

Досліджено державно-приватне партнерство як напрям розвитку суспільної форми праці на європейському просторі. Здійснено аналіз методологічних аспектів розвитку суспільної форми праці в інтернаціональній сфері економіки. Обґрунтовано висновок щодо впливу міжнародного поділу праці на розвиток її суспільної форми. Зазначено, що світові глобалізаційні процеси в сфері міжнародних економічних відносин активізують розвиток державно-приватного партнерства і суспільної форми праці. Обґрунтовано авторську точку зору, згідно з якою сучасний етап розвитку цивілізованих економічних систем характеризується розвитком економічних відносин, які безпосередньо впливають на усупільнення праці в міжнародних межах. Розкрито механізм впливу підвищення ступеня сталості економік країн світу на активізацію інтеграційних тенденцій у системі їх соціально-економічних відносин. Показано, що виявом цього є розвиток відносин державно-приватного партнерства, що доводить факт розвитку суспільної форми праці. Аргументовано практичну значущість виявлення структурних рівнів суспільної форми праці, що, з одного боку, дає змогу розкрити методологічні аспекти процесу розвитку рівня і форм вияву усупільнення праці в ринковій економіці (зокрема й на світовому рівні), а з іншого – дає змогу розробити механізми активізації цього процесу, механізми управління ним.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, міжнародний поділ праці, національна та інтернаціональна сфера суспільної праці, суспільна форма праці, європейський економічний простір.

JEL: F66

Постановка проблеми. Якщо визнати, що в економічній науці існують аксіоми, то найсуттєвіша з них така: праця була, є і буде в майбутньому головною умовою існування людського суспільства. Проте історія довела суттєві зміни в розвитку праці, її об'єктивних і суб'єктивних, матеріальних та моральних передумов і ресурсів, а також форм праці, її організації та стимулювання. Кожний з названих аспектів дослідження праці має власне гносеологічне підґрунтя, історію і форми вияву. Предметом нашого дослідження є суспільна форма праці, її розвиток в умовах сучасної ринкової економіки, зокрема в умовах сучасних українських реалій, які визначаються, з одного боку, процесом глобалізації, а з іншого – процесом євроінтеграції. Виявом розвитку суспільної форми праці в сучасній ринковій економіці, на наш погляд, є формування системи відносин державно-приватного партнерства, що відбувається не лише в межах окремих країн світу, а й набуває форми міжнародних державно-приватних партнерств, що підтверджується поширенням транснаціоналізації економіки.

Щодо включення української економіки в цю систему відносин, то цей процес знаходиться в стадії зародження. Він гальмується сучасним станом національної економіки, який характеризується всеохоплюючою кризою – в економічній, політичній, ідеологічній, військовій та інших сферах. Під загрозою є цілісність України як держави,

її територіальна й економічна безпека. Згідно з офіційними даними, в поточному році очікується падіння ВВП на понад 5%; катастрофічне зменшення обсягу промислового виробництва, яке за станом на початок другого півріччя 2014 року майже повністю паралізоване військовими діями на сході України; падінням інвестиційної спроможності економічних суб'єктів, зокрема обсяги державного інвестування у першому півріччі поточного року скоротилися майже на 25%.

Незважаючи на всі негативні вияви сучасного стану української економіки, об'єктивні світові процеси неминуче торкаються і України. Це стосується насамперед процесу праці, зокрема в аспекті розвитку її суспільної форми на європейському просторі і в площині розвитку системи відносин державно-приватного партнерства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В науковій літературі висвітлюються різні аспекти державно-приватного партнерства. Так, загальнометодологічне дослідження сутності і моделей ДПП здійснює В. Г. Варнавський [1]. Роль державно-приватного партнерства у соціально-економічному розвитку регіонів досліджує А. Л. Бержанір [2]. Ризики ДПП систематично розкрито у працях І. А. Брайловського [3]. Механізми залучення інвестицій через розвиток ДПП досліджує Е. Я. Вайсман [4]. Можна наводити низку наукових праць, в яких розкрито державно-приватне партнерство за галузями його застосування тощо. Поза межами такого широкоаспектного аналізу державно-приватного партнерства залишається його дослідження в контексті розвитку суспільної форми праці.

Мета дослідження. Метою дослідження є аргументація і розкриття цієї системи відносин (державно-приватного партнерства) як механізму і напрямку усупільнення праці.

Виклад основного матеріалу. Необхідно зауважити, що протягом майже двох десятиліть в українській науковій літературі в рамках економічної теорії методологічні аспекти праці як економічної категорії, а також суспільної форми праці майже не досліджуються. Взагалі останнім часом в економічній літературі бракує дослідження будь-яких аспектів праці, не кажучи про розвиток її суспільної форми і про стимули до праці. У наших статтях ми висловлювали власну точку зору щодо цього. В умовах капіталістичної економічної системи (особливо на такому етапі її розвитку, який спостерігається в сучасній Україні) праця, людина праці з її матеріальними інтересами й стимулами до праці зацікавлюють капітал лише в аспекті спроможності виробляти додаткову вартість. Крім того, відхід від теорії трудової вартості зумовив значне обмеження дослідження кола питань щодо проблеми праці і підґрунтя її організаційних форм – економічної власності. Винятком є блискуча багатоаспектна стаття професора М. П. Хохлова, у якій розглянуто природу соціально-економічного устрою суспільства і закономірності його руху [5]. Вчений цілком справедливо наголошує: "Результати реформування відносин власності в Україні, спрямовані на реорганізацію господарського життя суспільства, фундаментальним відношенням якої стає приватна власність, мають не тільки економічну зміну, а й негативні соціальні наслідки, що вплинули не кращим чином на духовний стан суспільства, мораль, моральність і зсунули орієнтири ціннісного сприйняття життєвого успіху, особливо у молоді" [5, с. 6].

Відхід від ідеалу людини праці зруйнував і саму ідею праці як основи економічного розвитку нашої країни, яка за понад двадцять років самостійності не досягла стартового рівня виробництва ВВП: до початку соціальних зрушень наприкінці 2013 року ВВП становив менше 68% його обсягу у 1990 році [6, с. 34]. За перше півріччя 2014 року спостерігається зниження цього показника майже на 5% [7]. Отже, практично відбувається деіндустріалізація України. Окрім військових подій останнього часу, такий

стан зумовлений тим, що в суспільстві переважає не виробничий, а розподільчо-споживчий настрій. У зв'язку з цим доречно зауважити, що багато з авторів економічних статей не розглядають працю як чинник розвитку суспільства (навіть коли йдеться про чинники економічного розвитку!). Прикладом може бути стаття О. Москаленко "Загальноцивілізаційні чинники випереджального економічного розвитку" [8]. Можна погодитись з автором щодо необхідності враховувати позаекономічні чинники розвитку країни, але неможливо вести річ про випереджальний економічний розвиток і не аналізувати його підґрунтя – працю, виробництво. Тим більше, що О. Москаленко цитує низку визначень поняття "цивілізація", у яких наголошується на виробництві як основі цивілізації [8, с. 20].

Наша точка зору полягає в тому, що сучасний етап розвитку цивілізованих економічних систем характеризується перш за все розвитком економічних відносин і безпосередньо впливає на усупільнення праці в міжнародних межах. Підвищення ступеня сталості економік країн світу посилює інтеграційні тенденції в системі їх соціально-економічних відносин. Виявом цього є розвиток відносин державно-приватного партнерства, що доводить факт розвитку суспільної форми праці. Зауважимо, що дослідження будь-якої категорії вимагає визначення її структурних рівнів. Отже, дослідження структурних рівнів суспільної форми праці є однією з актуальних проблем економічної теорії. Практична значущість такого дослідження (виявлення структурних рівнів суспільної форми праці) міститься в тому, що, з одного боку, це дає можливість довести факт процесу розвитку рівня і форм вияву усупільнення праці в ринковій економіці (навіть на світовому рівні), а з іншого – забезпечить розробку механізмів активізації цього процесу, механізмів управління ним.

Виявлення структурних рівнів суспільної форми праці ми базуємо на підґрунті принципів матеріалістичної діалектики, згідно з якими загальний хід пізнання будь-якого явища відбувається від живого спостереження до абстрактного мислення і від нього – до практики. Відомо, що економічна теорія, зокрема її фундаментальна складова – політична економія, розробляє категоріальний апарат економічної науки загалом. Отже, вона реалізує переважно етап абстрактного мислення. Відомо також, що абстрактне мислення містить три ступені пізнання:

- 1) відкриття економічних законів, що виражають міцні, стійкі й ідентичні зв'язки у явищах господарського життя суспільства;
- 2) дослідження виробничих відносин, що зароджуються й розвиваються відповідно до рівня продуктивних сил суспільства;
- 3) дослідження економічних інтересів, через які виробничі відносини (й економічні закони) так би мовити виходять на поверхню, знаходять свій найбільш очевидний вияв і, кажучи словами К. Маркса, "досягають свідомості" [9, с. 326].

Отже, виробничі відносини (що відображають сутність економічних категорій, зокрема й категорії "державно-приватне партнерство"), економічні закони їхнього розвитку й економічні інтереси (як найважливіший чинник такого розвитку) становлять відносно самостійні, а разом з цим взаємозв'язані структурні рівні суспільної форми праці і її вияву – відносин державно-приватного партнерства. Дійсно, сам факт виникнення системи відносин державно-приватного партнерства потребує визначення сутності й соціально-економічного змісту цього економічного поняття, виявлення закономірностей його розвитку, а також економічних інтересів суб'єктів (учасників) цієї системи відносин.

З приводу суб'єктів державно-приватного партнерства необхідно зауважити, що їх також слід розглядати на різних рівнях – на рівні самих партнерів; на рівні окремої країни, в якій функціонують партнери; а також на міждержавному рівні, оскільки державно-приватне партнерство (теоретично й практично) може охоплювати низку країн-партнерів і приватних бізнес-партнерів різних країн. Це і доводить розвиток процесу усупільнення праці (принаймні на європейському просторі). Зазначимо, що можна виділити й інші аспекти дослідження проблеми державно-приватного партнерства. Це й рівні економіки, і галузі виробництва (включаючи внутрішньогалузевий і міжгалузевий масштаби), й інші (окрім державно-приватного партнерства) форми вияву процесу усупільнення праці (наприклад, розвиток корпоративних відносин) тощо. Кожний аспект і рівень дослідження суспільної форми праці вимагає глибокого методологічного обґрунтування. Ми зупинимось на такій формі вияву суспільної форми праці як державно-приватне партнерство і дослідимо його європейський рівень.

Необхідно зауважити, що у цій статті ми не будемо досліджувати сутність державно-приватного партнерства, оскільки авторську позицію щодо її визначення викладено у монографії “Інноваційний розвиток економіки на засадах державно-приватного партнерства”, де зазначається, що державно-приватне партнерство – це насамперед система економічних відносин держави й приватного бізнесу з метою реалізації сумісних суспільно значущих проектів на взаємовигідних умовах; це певна форма взаємодії держави й приватного бізнесу, спрямована на збалансованість інтересів, прав та обов'язків учасників проекту протягом його реалізації [10, с. 311–322].

З огляду на таке розуміння сутності державно-приватного партнерства, а також враховуючи існуючі форми міжнародних економічних відносин (у якій фігурантами є різні держави, що використовують зв'язки з приватними бізнесом), можна зробити висновок щодо поширення суспільної форми праці у міжнародній площині. Цей висновок має й міцне методологічне підґрунтя, оскільки на сучасному етапі розвитку світової економіки поширення міждержавно-приватного партнерства визначається процесами інтернаціоналізації й усупільнення виробництва, розподілу праці та кооперації економічних відносин. Діалектичний взаємозв'язок між внутрішньою структурою національних економічних систем і структурою світової економічної системи, взаємодія національної та інтернаціональної сфер виробництва, прямі й зворотні зв'язки між ними значною мірою залежать від суспільного розподілу праці як на рівні національних економік, так і на рівні світової економіки. Така взаємодія охоплює процеси розвитку суспільної праці в національних економіках окремих країн та в умовах міжнародного розподілу праці й економічної інтеграції в межах світової економіки.

З цього приводу у наших наукових працях вже йшлося про необхідність дослідження питання щодо первинності та вторинності національної й міжнаціональної сфер суспільної праці. Практична значущість вирішення цього питання полягає в тому, що: по-перше, від визначеності первинності та вторинності національної й міжнаціональної сфер суспільної праці залежить вибір напрямів і форм взаємодії національних економік і бізнесу; по-друге, тим, що міжнародні виробничі відносини складаються між державами – суверенними власниками національних продуктивних сил.

Отже, одночасно існують і взаємодіють дві відносно самостійні економічні сфери – національна та інтернаціональна. Таким чином, суспільна форма праці в усіх аспектах її вияву впливає як на національні економічні системи, так і на сферу міжнародного економічного співробітництва й економічної інтеграції [11, с. 28–31].

Питання, яка зі сфер – національна чи міжнародна – первинною чи вторинною – складне і не вирішене, про що свідчить неоднозначність точок зору вчених [12–13]. Проте, коли досліджується система відносин між державою й приватним бізнесом, це не має суттєвого значення. Важливішим є сам факт наявності певної системи відносин.

Підтвердженням розвитку державно-приватного партнерства на міжнародному рівні є розвиток коопераційних зв'язків на рівні країн, з одного боку, та коопераційних зв'язків у країнах на рівні державно-приватного партнерства, з іншого боку. Останнім часом широкого розповсюдження набули певні стратегії розвитку відносин великого й малого бізнесу, представленого державними й приватними підприємствами. Розвиток системи господарської інтеграції став можливим, перш за все, у зв'язку зі зростанням виробничої спеціалізації, завдяки якій розвивається виробничо-господарська кооперація та виявляються її нові форми – субпідряд, франчайзинг, лізинг, венчурне фінансування, аутсорсинг. Дійсно, використання такої розгорнутої системи відносин відбувається як у площині “великий-малий бізнес”, так і в площині “державний-приватний бізнес”, а отже, у площині “держава-держава”, тобто розповсюдження названих форм відносин бізнесу й держави активізує розвиток суспільної форми праці. Це обумовлено самою сутністю названих форм кооперації як основи інтеграційних процесів у світовій економіці. Так, субпідрядна система особливо розвинута у сферах масового складального виробництва, електротехнічної, електронної промисловості, в деяких сферах машинобудування. Прикладом застосування субпідрядної системи міжнародної кооперації можуть бути транснаціональні корпорації – електротехнічний концерн “Дженерал електрик”, який лише в середині 80-х років ХХ ст. скористався для свого виробництва й збуту послугами більше 30 тис. малих підприємств і має зв'язки з десятками країн світу, а також автомобільний концерн “Дженерал моторз”, який використовує понад 40 тис. постачальників (82% з них – фірми, де зайнято менше 100 осіб).

Яскравим прикладом застосування франчайзингової системи є індустрія пляшкових безалкогольних напоїв, що використовують компанії “Кока-Кола”, “Пепсі” й “Севен-Ап”. До речі, компанія “Coca-Cola Аматил” уже вклапа в економіку України більше 100 млн. дол. США і найближчим часом має намір вкласти ще 250 млн. В Україні працює два заводи з виробництва кока-коли – у Львові й у Броварах (Київська обл.). Компанія передбачає будівництво ще одного заводу в Дніпропетровську. У сфері громадського харчування значного зростання бізнесу на принципах франчайзингу досягла і компанія “Мак-Дональдс” із новою стратегією швидкого обслуговування клієнтів. Обсяг інвестицій цієї компанії в економіку України досягає майже 100 млн. дол. США.

Головне завдання суб'єктів лізингової діяльності – створити потребу в своїх послугах. Світовий досвід показує зростаючу серед ділових кіл популярність і життєздатність лізингу. В Україні, як і в інших країнах СНД, більшість економічних суб'єктів (особливо малого підприємництва) не можуть ні виділити кошти для інвестицій, ні взяти кредит, тому що, по-перше, не в змозі забезпечити його заставою, а по-друге, комерційні банки такі кредити не надають. У такому разі позитивною системою відносин стає лізинг, який для суб'єкта малого підприємництва забезпечує великі переваги. До лізингу охоче звертаються під час підписання угод на здійснення капіталомістких проектів, у тому числі під час будівництва промислових підприємств, поставки літаків, суден та ін. З метою одержання доходу значна кількість державних підприємств та організацій готові запустити в обіг зайву техніку й обладнання.

Усе більших темпів набирає процес формування фермерських господарств, але вони часто не можуть одержати інвестиції у формі прямих довгострокових банківських позик. Альтернативою в цьому разі є також розвиток і використання лізингових операцій. Лізинг вигідний і державі, оскільки заборгованість підприємств іноземним лізингодавцям не зараховується до загальної фінансової заборгованості країн-імпортерів, на території котрих перебувають орендатори. Для окремих суб'єктів підприємництва лізинговий бізнес дає позитивні результати, особливо під час перехідного періоду розвитку економіки країни, який характеризується спадом виробництва, нестабільністю фінансового сектору, кризою банківської системи.

Аутсорсинг – це ресурсна альтернатива, яка включає передачу виконання неосновної діяльності підприємства або функцій, які виконувались персоналом підприємства і з використанням ресурсів підприємства, зовнішньому постачальнику. Аутсорсинг – це стратегія, згідно з якою підприємство не розпилює власні ресурси на неосновний бізнес, а наймає за контрактом одного або декількох постачальників послуг. Перші приклади аутсорсингу можна знайти ще в 1960-х роках, однак до кінця 2001 р. вважалося, що аутсорсингом можна назвати тільки роботу з інформаційними технологіями (ІТ). Галузі, в яких сьогодні найбільш поширена робота аутсорсерів: ІТ-послуги; бухгалтерія; маркетинг; управління кадрами; документообіг; впровадження проектів (програмні продукти для ефективного розподілу і зберігання інформації в архівах і т.п.), логістика і т.п. Останніми роками в світі стрімко збільшуються обсяги аутсорсингу. Глобальна потреба у відповідних послугах становить більш ніж 60 млрд. дол. на рік. За прогнозами, зростання світового ринку аутсорсингу на поточний рік коливаються в межах 25–30%. Серед світових лідерів аутсорсинга – такі країни, як Індія, Китай, Ізраїль, Канада і Росія. Послуги аутсорсинга використовують найбільші світові компанії і торгові марки (Motorola, Ford, General Motors і ін.), а також державні організації (наприклад, уряд Великобританії передав інформаційні системи податкових відомств на аутсорсингове обслуговування).

Таким чином, дослідження державно-приватного партнерства дає підґрунтя для висновку про те, розвиток цієї форми партнерства економічних суб'єктів є виявом розвитку суспільної форми праці. Дослідження сучасних форм партнерства великого і малого бізнесу (зокрема у площині “державна-державна”, “великий-малий бізнес”, “державний-приватний бізнес”), тобто використання системи відносин субпідряду, франчайзингу, лізингу, венчурного фінансування, аутсорсингу також є виявом розвитку суспільної форми праці у площині світової, зокрема європейської економіки.

Щодо перспектив подальшого розвитку суспільної форми праці в національній економіці на такому рівні, щоб він відповідав європейським стандартам, то вони (перспективи) уявляються невтішними. Це пояснюється тим, що, по-перше, економіка країни знаходиться у занепаді, що ускладнює інвестиційну складову соціально-економічного розвитку загалом і державно-приватного партнерства зокрема, по-друге, необхідно мати на увазі, що ДПП передбачає наявність двох сторін партнерства – державного і приватного секторів. Ураховуючи, що в Україні обмежується сфера державного сектору (як за кількістю державних підприємств, так і за обсягами виробництва й інвестицій у державному секторі економіки), то значно звужується (і навіть зникає) одна із сторін, внаслідок чого виникає загроза зникнення відносин ДПП як таких. (Зауважимо, що проекти ДПП припинилися в усіх країнах СНД, крім Росії та України). Наукові дослідження цього феноменального інституту розвитку економіки країни мають відбуватися і стати підґрунтям подальших економічних перетворень у напрямку досягнення європейського рівня країни і добробуту її громадян.

Література

1. Варнавский В. Г. Место и роль государственно-частного партнерства в системе экономических категорий: попытка системного анализа [Электронный ресурс] / В. Г. Варнавский. – Режим доступа : www.econopus.org/consp/files/x3yb.doc
2. Бержанір А. Л. Роль державно-приватного партнерства у соціально-економічному розвитку регіонів [Текст] / А. Л. Бержанір // Вісник Хмельницького нац. ун-ту. – 2013. – Т. 3. – № 3. – С. 54–56. – (Серія: “Економіка”).
3. Брайловський І. А. PEST-класифікація ризиків державно-приватного партнерства [Текст] / І. А. Брайловський // Схід : аналітично-інформаційний фаховий наукометричний журнал. – 2013. – № 1 (121). – С. 15–19.
4. Вайсман Е. Я. Механізм залучення інвестицій в економіку регіону на основі державно-приватного партнерства [Текст] / Е. Я. Вайсман // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – № 6. – С. 149–153.
5. Хохлов Н. П. Экономическое содержание собственности в аспекте социально-экономических преобразований / Н. П. Хохлов // Экономическая теория: научный журнал. – 2013. – С. 5–15.
6. Статистичний щорічник України за 2012 рік / за ред. Осауленка О. Г. – К. : ТОВ “Август Трейд”, 2013. – 552 с.
7. Офіційний сайт Держкомстату України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
8. Москаленко А. Н. Общецивилизационные факторы опережающего экономического развития / А. Н. Москаленко // Экономическая теория: научный журнал. – 2013. – С. 16–31.
9. Маркс К. Сочинения / Маркс К., Энгельс Ф. 2-е изд. – Т. 23. – С. 326.
10. Головінов О.М. Інноваційний розвиток економіки на засадах державно-приватного партнерства : моногр. / О. М. Головінов, Л. А. Дмитриченко. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2014. – 408 с.
11. Дмитриченко Л. А. Суспільна форма праці в інтернаціональній сфері економіки: методологія дослідження / Л. А. Дмитриченко // Схід: Аналітично-інформаційний журнал. – 2011. – № 4 (111). – С. 28–31.
12. Мунтиян В. И. Перспективы и проблемы регионализации национальных экономик в контексте стратегии экономического развития содружества независимых государств / В. И. Мунтиян // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ : сб. науч. трудов. – Севастополь – Донецк : ДонНУ, РФ НИСИ, 2009. – 856 с. – Ч. 1. – С. 1–430.
13. Кузнецов О. В. Посткризове посилення англо-американського глобального лідерства / О. В. Кузнецов // Економічна теорія: науковий журнал. – 2010. – № 4. – С. 74–84.
14. Варналій З. Кооперація великих і малих підприємств як чинник підвищення конкурентоспроможності підприємництва України / З. Варналій, С. Дрига // Вісник КНТЕУ. – 2010. – № 10. – С. 5–16.
15. Богдан С. В. Взаємодія великого та малого бізнесу у контексті інноваційного розвитку / С. В. Богдан // Наука та наукознавство. – 2011. – № 4. – С. 115–125.

References

1. Varnavskii V. H. *Mesto i rol hosudarstvenno-chastnoho partnerstva v sisteme ekonomicheskikh katehorii: popytka sistemnoho analiza [The place and role of state-private partnership in the system of econmic categories: attempt of a systematic analysis]*. (n.d.). Retrieved from www.econorus.org/consp/files/x3yb.doc [in Russian].
2. Berzhanir A. L. (2013). Rol derzhavno-pryvatnoho partnerstva u sotsialno-ekonomichnomu rozvytku rehioniv [Role of public-private partnership in social and economic development of regions]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu – Bulletin of Khmelnytskyi National University*, 3 (3), 54–56 [in Ukrainian].
3. Braylovskiy I. A. (2013). PEST-klasyfikatsiia ryzykiv derzhavno-pryvatnoho partnerstva [PEST-risk classification of public-private partnerships]. *Skhid: analitychno-informatsiyni fakhovi naukometrychni zhurnal – East: analytical-information speciality scientific journal*, 1 (121), 15–19 [in Ukrainian].
4. Vaisman E. YA. (2014). Mekhanizm zaluchennia investytsii v ekonomiku rehionu na osnovi derzhavno-pryvatnoho partnerstva [Mechanism of attraction of the investments to the regional economy based on public-private partnership]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: practice and experience*, 6, 149–153 [in Ukrainian].
5. Khokhlov N. P. (2013). Ekonomicheskoe sodержanie sobstvennosti v aspekte sotsialno-ekonomicheskikh preobrazovaniy [Economic contents of the property in the aspect of socio-economic transformations]. *Ekonomicheskaya teoriya: nauchnyi zhurnal – Economic theory: scientific journal*. (pp.5–15) [in Russian].
6. Osaulenko O.H. (Eds.). (2013). *Statystychniy shchorichnyk Ukrainy za 2012 rik [Statistical Yearbook of Ukraine for 2012]*. Kyiv: TOV “Avhust Treid” [in Ukrainian].
7. Ofitsiyniy sait Derzhkomstatu Ukrainy [The official site of the State Statistics Committee of Ukraine]. (n.d.). ukrstat.gov.ua. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
8. Moskalenko A. N. (2013). Obshchetsivilizatsionnye faktory operezhaiushcheho ekonomicheskoho razvitiia [Civilizational factors of the advancing economic development]. *Ekonomicheskaya teoriya: nauchnyi zhurnal – Economic theory: scientific journal*, (pp. 16–31) [in Russian].
9. Marks K., Enhels F. *Sochineniia [Essays]*. (n.d.). (2nd ed.). (Vol. 23) [in Russian].
10. Holovinov O. M., Dmytrychenko L.A. (2014). *Innovatsiyniy rozvytok ekonomiky na zasadakh derzhavno-pryvatnoho partnerstva [Innovation development of the economy based on the principles of public-private partnership]*. Donetsk: DonNUET [in Ukrainian].
11. Dmytrychenko L. A. (2011). Suspilna forma pratsi v internatsionalnii sferi ekonomiky: metodolohiia doslidzhennia [The social form of labor in the international field of economics: research methodology]. *Skhid: Analitychno-informatsiyni zhurnal – East: analytical and information journal*, 4 (111), 28–31 [in Ukrainian].
12. Muntian V. I. (2009). Perspektivy i problemy rehionalizatsii natsionalnykh ekonomik v kontekste stratehii ekonomicheskoho razvitiia sodruzhestva nezavisimykh hosudarstv [Prospects and problems of the national economies regionalization in the context of the economic development strategy of the Commonwealth of Independent States]. *Problemy i perspektivy razvitiia sotrudnichestva mezhdru stranami Yuho-Vostochnoi Yevropy v ramkakh Chernomorskoho ekonomicheskoho sotrudnichestva i HUAM – Problems and perspectives of the development of the*

- cooperation between the countries of South-Eastern Europe under Chernomorskyi economic cooperation and HUAM. (Part 1), (1–430). Donetsk: DonNU, RF NISI [in Russian].*
13. Kuznetsov O. V. (2010). Postkryzove posylennia anho-amerykanskoho hlobalnoho liderstva [Post-crisis strengthening of Anglo-American global leadership]. *Ekonomichna teoriia: naukovyi zhurnal – Economic theory: scientific journal*, 4, 74–84 [in Ukrainian].
 14. Varnaliy Z., Dryha S. (2010). Kooperatsiia velykykh i malykh pidpriemstv yak chynnyk pidvyshchennia konkurentospromozhnosti pidpriemnytstva Ukrainy [Cooperation of large and small businesses as a factor of improving the competitiveness of businesses in Ukraine]. *Visnyk KNTEU – Bulletin KNTEU*, 10, 5–16 [in Ukrainian].
 15. Bohdan S. V. (2011). Vzaiemodiia velykoho ta maloho biznesu u konteksti innovatsiinoho rozvytku [Cooperation of large and small business in the context of innovation development]. *Nauka ta naukoznavstvo – Science and Scientology*, 4, 115–125 [in Ukrainian].

Редакція отримала матеріал 23 грудня 2014 р.